

France Bezljaj

SLOVENSKI IMENOTVORNI PROCES

Kar do danes vemo o slovenskem imenskem fondu, še ne zadostuje za vsestransko sintetično obravnavo. Premalo skrbi smo od Miklošiča dalje posvečali slovanski tvornosti. Znanstveno imenoslovje se je zadnjega pol stoletjaanimalo predvsem za predсловanske relikte na naših tleh in za substitucije alpskoslovanskih imen v bavarščini. Vse druge naloge pa smo temeljito zanemarili. Kljub temu je mogoče opozoriti na nekaj najbolj splošnih pojavov, ki zgovorno kažejo, da bi podrobna in vsestranska analiza slovenskih imen lahko znatno obogatila naše poznavanje jezikovne in kulturnozgodovinske preteklosti.

Po vsem, kar danes vemo, je bil slovenski imenotvorni proces najbolj intenziven v času od sedmega do trinajstega stoletja. Računati moramo s prvim kolonizacijskim valom neposredno po naselitvi in nekaj stoletij kasneje še z racionalno notranjo kolonizacijo. Ob koncu te epohe je bilo pri nas skoroda več naselbin, kakor jih je danes, posebno v višjih gorskih legah. Celo najmlajša zvrst imen, priimki, ki so bili v Avstriji uzakonjeni in uradno uvedeni za časa vlade Jožefa II., v Nemčiji pa šele nekaj mesecev pred začetkom prve svetovne vojne, kaže pri nas starejšo strukturo. Po jezuitskem svetniku Ignaciju se še danes pri nas veliko ljudi imenuje Nace, ne poznamo pa niti enega krajevnega imena niti priimka, izvedenega iz tega antroponima, ki je prišel v modo šele ob koncu šestnajstega stoletja.

Predslovanskih imen, podedovanih od starejših kolonizacijskih plasti, je pri nas samo nekaj odstotkov. Kakor povsod v Evropi je med njimi največ imen rek z nad štirideset kilometrov dolgim tokom. To so ostanki starejših kolonizacij, obenem z nekaterimi pokrajinskimi, krajevnimi in gorskimi imeni. Substratna imena so važna za študij jezikovne paleontologije in prazgodovine, vendar tvorijo skupaj z nekaterimi besedami enakega porekla v slovenščini posebno plast. Teh ostankov je več v goratih predelih kakor v ravninah. V stranskih dolinah imajo ponekod celo manjši potoki in neznatni kraji predсловanska imena. Gostota takšnih imen se zvišuje v smeri od vzhoda proti zahodu in to nam pove marsikaj o najstarejših odnosih med Slovani in staroselci.

Večina naših imen pa je produkt slovenskega imenotvornega procesa, in ta so za nas najbolj pomembna. Zgodovinska in arheološka raziskovanja so ugotovila, da so bili Slovani v času preseljevanja narodov še napol nomadi, ki so poznali samo sezonsko poljedelstvo na primitivno urejenih, največkrat gozdnih krčevinah, kjer so izkoristili humus in se nato pomaknili na nove krčevine. Na Češkem se pojavijo na primer Slovani že v četrtem stoletju po našem štetju, toda šele v devetem stoletju se začno razvijati prve stalne naselbine. Pri alpskih

Slovanih je bil ta razvoj verjetno pospešen, saj je v zgodnjih zgodovinskih virih omenjenih okoli trideset nedvomno slovanskih krajevnih imen že pred prihodom ali vsaj v času nastopa Cirila in Metoda; nekatera med njimi kažejo že po svoji v nemščino sprejeti podobi, da so morala vsaj imena obstajati že pred letom 800. Arheološko pa do sedaj tudi pri nas še ni izpričana nobena nedvomno slovanska naselbina iz sedmega in osmega stoletja. Po najdbah od druge polovice devetega do konca enajstega stoletja pa moramo računati na naših tleh z dvema različnima slovanskima kulturama, s kottlaško na zahodu in jugu ter z belobrdsko na severovzhodu, kar priča vsaj za ta čas o nekih značilnih razlikah med alpskimi in panonskimi Slovani. O njihovem prihodu in življenju prvih dvestopetdeset let pa slovanska arheologija in zgodovina ne moreta povedati nič določnejšega.

Ako primerjamo slovenski imenotvorni proces na eni strani s splošno-slovanskim in na drugi s srednjeevropskim, najdemo nekaj opornih točk za sklepanje. Slovani so svoje naselbine radi imenovali po neki osebi. Težko je reči, kdo je to bil, starejšina zadruga, neke vrste funkcionar ali samo ustanovitelj. Do sedaj se še ni posrečilo ločiti plebejskih imen od tako imenovanih nobilicij, plemiških imen. Poznamo samo modo. Slovani so kakor Germani in Kelti sorazmerno dolgo ohranili prastari način tvorbe antroponimov osebnih imen, sestavljenih iz dveh delov. Novejša raziskovanja kažejo, da je bil ta način ne samo izhodno-indoevropski, ampak značilen tudi za druge prakulture in nekateri imenski tipi imajo starejšo strukturo, kakor bi jo pričakovali po znanih indoevropskih gramatičnih principih.

Krajevna imena so se tvorila iz osebnih s karakterističnimi formanti, najbolj pogosto s posesivnim nastavkom -j-, npr. *Tomišelj*, v narečju *Tomišle* iz *(Vi)tomysl* ali *(L)utomysl* -j- ali -je, kar je dalo po regularnih glasoslovnih zakonih *(L)u* ali *(Vi-)tomysl'e* (*selo*). Drug način izvedbe je z -ica, npr. *Sodražica*, zapisano leta 1220 *Stojdrasicz* iz antroponima *Stojdrag*, ali z -na, npr. *Dragočajna* iz *Dragočaj*. Redke so pri nas pluralne izvedenke na -ici tipa *Braslovče* iz *Bratoslavič*, šele kasneje so se pri tem tipu uveljavila tudi stanovniška imena na -jane, tipa *Dražgoše* iz *Dražgost* -j- ali *stajane*. Na severovzhodu najdemo tudi tip *Lasigovci* iz *Vlastigojevci*, *Lastomerci* iz *Vlastiměr*, kar bi govorilo za domnevo, da so se dvodelna antroponima na severovzhodu ohranila dlje kakor na zahodu.

Zgovoren bi bil zemljevid, ki bi zajel vse kraje, izvedene iz dvodelnih antroponimov na slovenskih tleh. Seveda jih je treba najprej rekonstruirati. Na prvi pogled ni mogoče ugotoviti, da je npr. *Gašteraj* nastalo iz *Gostirad* -j-, bohinjski *Nomenj* iz *(Čr)nomēn* -j-, koroško *Čajna*, nemško *Nötsch*, iz *Nečajna*, *Hobovše* iz *Hotěbōd-ja* vst. in podobno. Dobili bi pa brez dvoma obris dela najzgodnejše kolonizacije v transalpski Sloveniji.

Dvodelna slovenska imena so pri večini Slovencev prišla iz trabe, še preden se je zastvorbo imen uveljavil posesivni format -ov- ali -in tipa *Anhōva*, *Perovō*, *Gočeva*, *Petrina*. Samo na skrajnem severovzhodu, v Prekmurju in v Prlekiji, se je uveljavil poseben imenski tip na -ci, -ovci, tam najdemo imē *Lasigovci*, vendar tudi tam prevladuje pri dvodelnih antroponimih še tip brez -ov-, npr. *Radmožanci*, *Radoslavci*, *Radvenci* poleg izvedenk iz hipokoristik tipa *Radkovci*, *Jursinci*, *Jurovci*.

Način tvorbe s posesivnim -j- je še za nekaj časa preživel dvodelna slovanska antroponima. Najdemo ga v biblijskih imenih stare zaveze, ki jih je cerkev prepovedala uporabljati okoli leta tisoč, npr. *Obramlje* iz *Abraham* in tudi

pri germanskih antroponimih, ki so sledovi salzburške oblasti tipa *Vizmarje*, *Günclje*. Izredno pogosten je še v slovanskih hipokoristikah tipa *Radonilja*, *Libanja*, skoraj izjemno pa v krščanskih antroponimih tipa *Marlinje*. Isto velja tudi za pluralni tip na *-iči*, ki je v krščanskem imenu izkazan samo enkrat v *Petrovče*. To nam omogoča presojati čas njihove produktivnosti, kar pa v 19. st. Hipokoristika se seveda niso razvila šele pri nas, saj kažejo njihovi načini tvorbe, da so praslavska dediščina. Za naše ozemlje so posebno značilna hipokoristika na *-elja* v imenskih tipih *Ljubelj*, *Radelj*. Glasoslovno odgovarjajo balt-skemu tipu *-ulis*, npr. litavsko *Gerūlis*, a so na srbohrvaškem ozemlju izredno redka. Ta hipokoristični formant je bil tako produktiven, da so ga pritikal celo na drugače tvorjena hipokoristika. Imena *Črnomelj*, *Dragomelj* pričajo, da so hipokoristika *Črnom*, *Dragom* podaljšana še z *-elja* formantom. Poznamo po slovanskem svetu samo še en takšen primer v staroruskem mestnem imenu *Zitōmēl*. Zelo produktiven je pri nas tudi format *-enta*, v krajevnih imenih tipa *Radeče*, *Črneče*, ki je služil verjetno za izvedbo patronimik; iz očetovega imena izveden naziv sinov. V naših priimkih srečamo *Stare* poleg *Starič*, *Černe* in *Černič*, *Petrie* in *Petrič*. Tvorbo patronimik na *-entā* najdemo samo na belorusko-poljski meji; povsod drugje pri Slovanih ima to funkcijo samo formant *-ič*. Ime *Petre* je torej Petrov sin, imena *Črn*, *Star* so bila prvotno samo vzdevki;

kasneje, v fevdalni dobi pa so se razvila v plebejska antroponima. Krajevna imena so se tvorila razumljivo samo iz nobilicij, iz imen boljših slojev. Cerkve jih je tolerirala skozi stoletja do tridentinskega koncila proti koncu XVII. stoletja, ko je prepovedala rabo vseh drugih imen razen svetniških. — Naši priimki tipa *Žibert* iz *Stegfried* ali *Žebot* iz *Siegboto* pričajo s svojim začetnim *z-* za nemško *s-*, da so bila sprejeta že zelo zgodaj, še v dobi mode dvodelnih antroponimov, nakar so se razvila najprej v hišna imena in kasneje v priimke. V srednjem veku je nova moda potovala iz Italije najprej na Dunaj in od tam se je širila po Nemčiji. Dunaj je bil prvo nemško mesto, kjer je že v XII. stoletju imel svoj priimek vsak meščan, ki je bil hišni posestnik. Kakor je na primer Ljubljana dobila filharmonijo po tej poti že dve leti pred Dunajem, se je tudi navada hišnih imen in priimkov razširila že zelo zgodaj tudi pri nas in v XII. stoletju se uvajajo hišna imena celo za kmečke grunte.

V žal se v podrobnejšo analizo hišnih imen in priimkov ne moremo spuščati, dokler ne bo sistematično zbrano gradivo iz vseh zgodovinskih virov. Čeprav nekoliko mlajša, je tudi ta imenska plast, važno kulturno-zgodovinsko gradivo, ki bi znatno dopolnilo tudi naše poznavanje razvoja jezika. Ko sem na primer pred leti razmišljal o imenu *Primsko*, si nisem mogel priti na jasno o elementu *-sko*. Ruščina pozna izrazito pejorativni zasmehovalni sufiks *-isko*, toda zakaj bi se nekoč recimo v XIII. stoletju imenoval *Primisko*? Šele ko sem s primerjalno slovanskim gradivom ugotovil, da so imena *Primic*, *Pristopavec*, *Pristov* nekdanja apelativa, ki v beloruščini ali v slovaščini še danes pomenijo zeta, ki se je priženil v ženinovo hišo, mi je bilo ta izolirani pejorativni sufiks *-isko* v tretnjku jasen; saj ne gre za hipokoristik, ampak za zaničljiv vzdevek. Vsi imenski tipi prehajajo drug v drugega in so tesno povezani z besedami.

Vendar so imenski tipi tesno povezani med seboj s skupno problematiko. Vsaka imenska tvorba je vršila v jeziku svojo posebno funkcijo, ki se je včasih v obdobju največje produktivnosti lahko še znatno razširila. Zanimiva so na primer krajevna imena na *-sko*. Ta sufiks še danes ni do kraja izgubil svojega prvotnega kolektivnega posejivnega pomena. Če se neko polje imenuje *Veržejsko*, je nekoč gotovo pripadalo veržejski steni. Najstarejša slovenska imena tega

tipa so izvedena iz starih plemenskih nazivov. Vas *Gorjansko*, prvič omenjena po letu 1086 *Gorianus*, je pripadala plemenu *Gorjane*. *Gomilsko*, pisano v XIV. stoletju *Goemilts*, *Gomilez*, *Gomylyzk*, spominja na *Gomiljane*. Seveda ni potrebno misliti, da je to še isto praslovansko pleme *Mogyljane*, ki ga poznamo iz ruskih virov, ampak je lahko že odsev nove plemenske ureditve, nastale že na naših tleh. *Kojsko*, po letu 1086 *Culsca*, *Culscha* priča za *Koljane*. Del teh imen kaže celo na predslovanska plemena; tako bi *Idrsko*, po 1086 *Idrscsa*, glasoslovno najlaže povezali z antičnim venetskim etnikom *Edrani*. Ime vasi *Baske* na Banjščici lahko razložimo glasoslovno samo iz *vētskē* k etniku *Venti*, verjetno *Veneti* ali morda slovansko *Anti*. Tudi *Morsko* ob Soči, v narečju *Morskjé*, z *Morskjega*, bi utegnili skrivati takšen star etnikon *Naristi*. Kasneje so tvorjena takšna imena celo iz poklicev, npr. *Sarsko*, 1482 zu *Hüntarn* iz *p̣saṛḅsko* k *p̣sari* ali *Runarsko*, 1436 *Runarisk*, 1461 *Runarsko*, kar spada k *runari* »volnarji, kožuharji«.

Težko pa je reči, ali so ta imena sled nekdanjih vazalskih odnosov, sekundarne kolonizacije ali pa samo nekdanje zemljiške lastnine. Sufiks *-ḅsko* je ostal produktiven skozi stoletja, je pa v slovenščini izredno redek v priimkih; *Pleterski* je verjetno nekdanji podanik Pleterskega samostana, *Briški* spravljajo v zvezo z imenom kočevske vasi *Briga*, in s tema dvema primeroma je slovenska zaloga tega tipa malodane izčrpana.

Posesiva na *-j̣ḅ* so morala v jeziku zgodaj zamreti, ker je slovenski glasoslovni razvoj zabrisal njihovo jasnost. Že zgodaj je iz *Vit-j̣ḅ* nastalo *Vič*, iz *Vit-ja* enako *Viča*, *Tichobqd-j̣ḅ* je dalo *Tihaboj*, in podobno. Ker je *Želeče* pisano med leti 1050—80 *Cilintum*, *Zilinta*, med 1075—90 pa že *Zilecca*, nam to omogoča ne samo zanesljivo rekonstrukcijo imena v *Želēt-je*, ampak izvemo iz starih zapisov marsikaj o času, ko so se v jeziku dogajale fonetične spremembe. Iz današnjega stanja teh imen pa vidimo, kako so se različno razvijala. *Vič* sklanjamo danes kot samostalni, genitiv z *Viča*, *Želeče* pa je ostalo pridevnik, genitiv *Želečega*. Pogosto pa je k temu tipu pritaknjen še stanovniški formant *-jane*, k Radeče iz *Radēt-je* je nastalo *Radečane* in to se je še enkrat skrajšalo v današnje pluralno *Radeče*, genitiv z *Radeč*. To se je verjetno dogodilo šele v novejšem času. Črnuče iz *Č̣rnut-j̣ḅ* je leta 1403 zapisano ze *Zernutschi*, kar govori za slovensko edninsko sklanjatev.

Vedeti je treba, da se imena skoraj nikoli niso rabila v prvem sklonu. V slovenskem knjižnem jeziku si še danes nismo na jasnem, ali je k odvisnim sklonom z *Gorenjskega*, na *Gorenjsko*, na *Gorenjskem* pravi nominativ *Gorenjsko*, *Gorenjska* ali *Gorenjci*. S skloni v imenih je včasih križ. Današnje ime *Lesce* je na primer stari lokal *ṿḅ lēṣḅcē* k *lēṣḅḳḅ* »gozdič«. Ko je jezik opustil to staro lokalno končnico, ohranjeno samo v prislovih tipa *narobe*, *nalice*, so ime na *-e* občutili kot akuzativ množine. Enak razvoj imajo imena *Jesenice*, ali *Pece*, toda današnje ednino *Peca* za gorsko ime so naredili turisti (nemška množinska oblika je *die Petzen*). Največ slovenskih imen, ki se sklanjajo v množini, so stari akuzativi. Današnje *Grabonoš* je bilo nekoč gotovo *Krabonoše*, kakor kažejo nemški zapisi okoli 1300 *Krobenuschen*. *Krabonoši* je pomenilo »tisti, ki nosijo maske«. Ime je tvorjeno po vzoru *Benetke*; prebivalci so se imenovali *Venetici* (iz tega hrvaško *Mleci*), slovenska oblika imena je akuzativ *Venetiķe*.

Najstarejša stanovniška imena na *-jane* so se tvorila samo iz geografskih pojmov, kakor npr. *Gorje* iz *Gorjane* h *gora* ali *Pleterje* iz *Pleterjane* k *pleter* »ograja, plot«. Zanimivo je, da so se v sorazmerno širokem pasu na zahodu od Zilje in zgornjega Gorenjskega do Krasa ohranili ostanki stare deklinacije teh stanovniških imen, v genitivih z *Gorjan*, s *Cerkljan*, z *Dutovljan*. Še bolj arhaičen pa je

stari lokal na -s, ki je v nekaj redkih primerih izpričan tudi pri nas v starih nemških substitucijah za slovensko ime, na primer *Naklas*, *Nakles*, *Nokles* za naše današnje *Naklo*, ki se sklanja pridevniško z *Naklega*, ali celo z *Naklna*. Nemška oblika imena kaže na praslovansko *Nakъl'asъ* k *Nakъl'ane*, enako *Pleterias* poleg *Pleteriach* iz slovanskih lokalov starejšega *Pleter'asъ* in mlajšega *Pleter'achъ*. Iz mnogih primerov se lahko prepričamo, da so stoletja uporabljali drugo poleg druge obe obliki imena, pravo krajevno in stanovniško, šele v novejši dobi je prevladala ena sama. Stanovniško ime je šele po izenačenju lokala v *Gorjah* z nominativom *Gorje* izgubilo svojo staro funkcijo in postalo pravo krajevno ime. Ta proces pomenskega prevrednotenja je potegnil za seboj tudi neskrajšana imena tipa *Trojane*, *Poljčane* poleg *Vrbljene*, *Smrjene*, ki so doživela mladi dolenjski preglas -'a- v -'e-. Stara praslovanska imena na -'ene tipa *Gor'ene*, *Dol'ene*, *Pol'ene* so pa postala deloma pridevniki *Gorenje*, *Dolenje* ali drugačne ednine tipa *Polena* (odtod tudi priimki *Polenec*, *Dolenec*, kakor *Slovenec*).

To so najbolj razširjene tvorbe v naših slovenskih krajevnih imenih. Zanimive so pa tudi toponimične baze, osnove, iz katerih so imena izvedena. Povečini so to splošni geografski pojmi, oznake po vrsti ozemlja in rastlinstva, vmes pa tudi stari kulturni pojmi, ki so za kulturno zgodovino izredno važni. Če se hočemo na primer prepričati, kaj nam pove jezik o utrjevanju naselbin, bomo našli na delu Štajerske imena iz osnove *tynъ* »obzidje« v imenih *Tinje* in *Tinsko*. Nekoliko bolj proti jugovzhodu so imena iz osnove *pleterъ* »ograja«. Na jugozahodu se pojavi *kolъ* v *Kojsko* in imena *Koljane* srečujemo na Kvarnerskih otokih. V južnem pasu pa se na mejah pojavlja osnova *zeml'ъnъ* »nasut, obdan z nasipom« v *Zemon*, *Zemona*, *Podzemelj*, kar s številnimi južnoslovanskimi imeni tipa *Zemun* in celo novogrškega *Zemiane* kaže na tip južnoslovanske utrdbe. Imena *Mirje* in *Mirišče* iz latinskega *murus* »zid« pa pričajo o kontaktu s staroselci.

Ta primer je dovolj prepričljiv za ugotovitev, da je pri toponimičnih bazah izredno važna sinonimika in geografska razširjenost posameznih osnov. Besede so se v jeziku v tisoč letih bodisi posplošile ali so izumrle, areali vseh tistih, ki so postale in ostale toponimične baze, pa povedo marsikaj o stanju v prvih stoletjih kolonizacije. Ni pa teh sledov vedno lahko prebrati. Jezikoslovec se bo obotavljal z odgovorom, zakaj se na našem ozemlju mešata med seboj osnovi *vъsъ* »vas« in *selo*. Kasneje je *selo* dobilo pomen manjšega zaselka, vendar najdemo poleg *Mala vas* in *Vasca* tudi *Velesovo* iz *Velojêselo*. Morda sta v *selo* sovpadli dve različni besedi, staro *sedlo* »naselbina« in *selo* »polje«, naravnost pa tega ne moremo dokazati. Prav tako je težko vsestransko zadovoljivo pojasniti, zakaj so iz dveh besed sestavljena imena imela včasih en sam naglas, npr. *Dobrépole* iz *dobrojêpolje*, enako *Dropole*, *Doropolje*, *Dorepovlje* ali *Dolgoše* in *Dhorše* iz *dľgojъvъsъ* (+ *jane*), enako *Hobovše*, *Bilčovs*, *Biljovs*, *Govs*, medtem ko je pri stotinah takšnih imen prevladal dvonaglasni tip, npr. *Slovenj Gradec*.

Za vsak takšen pojav bi bilo treba skrbno pripraviti poseben zemljevid. Šele potem bi se dalo z večjo gotovostjo razbrati, kaj je starejše in kaj mlajše in kaj od vsega tega pripada že celo različnim migracijskim tokovom praslovanske naselitve. Stari pojavi so mogli vsaj lokalno ostati produktivni, medtem ko so druge hitreje izumrli. Samo v pasu Sotla—Kolpa najdemo na primer imena *Zibot*, *Zjot*, *Djot*, ki so po poreklu prastari aktivni sedanjiški deležniki od glagolov *zibati*, *zijati*, *duti*. Že nekaj desetletij je veljalo v slavistiki mnenje, da se ta imenski tip pojavlja samo v nekdANJI pradomovini Slovanov, saj je bil arhaizem

že dolga stoletja pred prvimi selitvami. Samo v pasu Koroska-Kras-Gorjanci se pojavlja na primer stari pasivni sedanjiški deležnik v imenih Šcedem, Šedem, Čedem iz ščediti »groditi, v katerem je preppovedano sekati« in glagolu štediti. Isto, enako tvorjeno ime srečamo še dvakrat v Srbiji pri Nikšiću in Obiliću, sicer je razen v najstarejši cerkveni slovanščini pasivni sedanjiški deležnik pri južnih Slovanih zgodaj odmrlo, da celotno primerno se lahko pričajo iz mnogih primerov. Vendar je v imenih še mnogo nepojasnjenega. Ker se ime lahko prepese od reke na naselbino ali na sosednji hrib ter obratno, ni zanemarljiv pripomoček pri iskanju imenske baze in njegovega pripomena niti lega niti današnji pomeni zvočno podobnih besed. Leta in deta sem se trudil, da bi se približal imenu *Ulaka*. Malo je verjetno, da bi prišlo zanje v poštev današnje slovensko *vlaka*. Za kraj *Ulaka* nad Horjulom srečujemo zgodovinske zapiske v XV. in XVI. stoletju *Oblack*, *Nā Vblaky*, *Nā vblackhy*. Dolenjski izgovor *uglakā* za *Ulako* pri Velikih Laščah priča za staro, o ali celo nosno *oa*. Celo ime *Voljaka* pri Hotavljah je sporočeno leta 1400 kot *Vblach*. Zato je najbolj verjetna rekonstrukcija vseh teh imen *ob(ʔ)loka*, enako kakor pri *Bloke*, ki so že leta 1230 zapisane *Oblach*. Na prejšnjem lahko samo ugibamo, kaj je treba izvajati iz *ob(ʔ)loka* »okno« in kaj iz *ob(ʔ)loka* »dolina, ovinec, krivina«.

Naša znanost se je od Miklošičeve smrti dalje premalo ukvarjala s slovenskim imenoslovjem in z analizami slovenskega imenotvornega procesa. Zato je ostalo še na kupe prezrtih, neobdelanih pojavov, ki jih razumljivo ni mogoče vseh opaziti in rešiti kar čez noč. Neprimerno več dela je bilo opravljenega v stratigrafijski imen, v ugotavljanju predсловanskih imen in v lučenju alpskoslovenskega substrata na kasneje ponemčenem ozemlju v Avstriji. Z imensko analizo lahko danes že dokaj natančno začrtamo mejo slovenske naselitve v južnovzhodnih Alpah in ugotovimo celo čas, kdaj se je ta ali oni predel podredil bavarskemu vplivnemu območju. Vendar še ne vemo vsega, kar bi bilo mogoče izvesti iz imen.

Ta primer je dovolj prepričljiv za ugotovitev, da je pri toponimskih bazah izredno važna sinemika in geografska razširjenost posameznih osnov. Besede so se v jeziku v tisoč letih poslošile ali so izumrle, zrasle vseh tistih, ki so postale in ostale toponimne baze, pa povedo marsikaj o stanju v prvih razvojnih fazah. Ni pa teh sledov vedno lahko prebrati. Jezikoslovec se do obnavljanja z odgovorom, kakaj se na našem ozemlju mešata med seboj osnovi.

Jože Toporišič

RAZMIŠLJANJE O FINŽGARJEVI PROZI

Finžgarjeva proza — kakor njegova umetnost sploh — se je razvijala v izredni odvisnosti od avtorjeve ideološke volje. To pomeni, da se je razvijala v težkih pogojih. Pogoji bi bili težki v takih okoliščinah tudi tedaj, ko bi bila ideološka volja tako rekoč najnaprednejša, tj. ko bi bila izraz resničnih koristi večine občestva, v katerem se hoče uveljaviti in je tudi določena, da se v njem uveljavi. Najnaravnejše umetniško ustvarjalno izhodišče je namreč iz celotnosti nega doživetja določene stvarnosti, danosti, trenutka itd., iz doživetja pojavnosti skratkar, ki ima v sebi tako rekoč vse attribute življenjske tipičnosti, prepričljivosti, izkustva, resničnosti, zaokroženosti, interesne določenosti, konkretne in simbolne vrednosti in kar je še takega, kar iz kopice lastnosti in pojavov tvori jasno spoznavno samostojno strukturo pravega sveta. Toda F. S. Finžgar ni izhajal vse predolgo ne od stvari in pojavov, kakršni so; še več: njegovo napredno življenje absolutno sposobno in pravno sta-